

Liz
Behmoaras
Alman
Subayın
Evi

—
Türk
Edebiyatı
Roman
—

Liz Behmoaras Kitapları

Türkiye'de Aydınların Gözüyle Yahudiler
Kimsin Jak Samanon?
Yüzyıl Sonu Tanıklıkları
Mazhar Osman: Kapalı Kutudaki Fırtına
Bir Kimlik Arayışının Hikâyesi
Suat Derviş: Efsane Bir Kadın ve Dönemi

Sevmenin Zamanı
Sen Bir Başka Gittin
Alman Subayın Evi
Lale Pudding Shop
Köpek
Küçük Dev Kadın Azra

ALMAN SUBAYIN EVİ

Toplu Eserler – 8

Yazan: Liz Behmoaras

Yayına hazırlayan: Sevim Erdoğan

Yayın hakları: © 2017 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Nisan 2017

3. baskı / Mayıs 2026 / ISBN 978-625-8593-42-6

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Ayhan Matbaa Basım San. Tic. Ltd. Şti.

Mahmutbey Mah. 2622 Sok. No: 6/41

Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 445 32 38 / Faks (212) 445 05 63

Sertifika no: 44870

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Alman Subayın Evi

Liz Behmoaras

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Bakan, dinleyen anlamaya çalıřan bir yazar: Liz Behmoaras

2025 yılında aramızdan ayrılan Liz Behmoaras, ardında yalnızca kitaplar değil; dikkatle bakmayı, dinlemeyi ve hatırlamayı öğreten güçlü bir yazarlık tavrı bıraktı. Gazeteci, çevirmen, editör ve yazar kimliklerini birbirinden ayırmayan Behmoaras için yazmak; tanıklık etmek, sorumluluk almak ve çoğu zaman zor ama gerekli soruları ısrarla gündemde tutmak demektir.

Gazetecilikten biyografiye, söyleşiden romana uzanan yazarlık serüveni boyunca Liz Behmoaras, yazıya hep bir sorumluluk duygusuyla yaklaştı. Bu nedenle metinlerinde kimlik, aidiyet, hafıza ve birlikte yaşama meselelerine yer verdi.

Biyografi kitaplarında, kişisel hafızayla tarihsel anlatı arasındaki geçişken alanı yokladı. Söyleşi kitaplarında entelektüel tartışmaları gündelik dilin içine çekti. Romanlarında ise geçmişin bugünle nasıl konuştuğunu, sessiz kalanların hikâyelerinin nasıl yankılandığını işledi. Türler değişse de metinlerin merkezindeki odak noktası aynı kaldı: görmezden gelineni görünür kılmak, kolay cevaplardan kaçınmak, karmaşıklığı olduğu haliyle bırakabilmek.

1950 yılında İstanbul'da doğan Liz Behmoaras, Fransızca, Türkçe, İspanyolca ve Rumcanın konuşulduğu çok dilli bir evde büyüdü.

Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'nden mezun olduktan sonra çeşitli yayınevleri için edebi çeviriler yaptı; yerli ve yabancı yayın kuruluşlarında serbest gazeteci olarak çalıştı. 1986-1996 yılları arasında *Şalom* gazetesinde görev aldı. Bu süreçte *Nokta* dergisine, *Yeni Yüzyıl* ve *Cumhuriyet* gazetelerine; ayrıca Fransa'da yayımlanan *Libération*, *L'Arche* ve *Tribune Juive* gibi yayın organlarına yazılar yazdı.

Yazarlığa bir söyleşi kitabıyla adım attı. *Türkiye'de Aydınların Gözüyle Yahudiler*'in (Gözlem Yayınları, 1993) ardından yayımlanan *Kimsin Jak Samanon?* (Sel Yayıncılık, 1997) biyografi türündeki ilk çalışması oldu. Büyükannesinin anılarını merkeze alan bu kitapta, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan çalkantılı bir tarihsel dönemi; cemaat yaşamının gündelik pratiklerini ve devletle kurulan ilişkiyi kişisel bir anlatı çerçevesinde ele aldı.

Yüzyıl Sonu Tanıklıkları / Akdenizlilik, Kimlik ve Entelektüalizm Üzerine... (Sel Yayıncılık, 1998) adlı kitabında Amin Maa-louf, Orhan Pamuk, Bernard-Henri Lévy, Umberto Eco ve

Çetin Altan gibi isimlerle yaptığı kapsamlı sohbetleri bir araya getirdi.

Ardından gelen biyografi kitaplarında, yakın tarihin farklı yüzlerine odaklandı. İki yıllık titiz bir araştırmanın ürünü olan *Mazhar Osman: Kapalı Kutudaki Fırtına*'da (Remzi Kitabevi, 2001) Mazhar Osman'ın hayatını edebi bir anlatıyla romanlaştırdı. *Bir Kimlik Arayışının Hikâyesi*'nde (Remzi Kitabevi, 2005), Kemalizm ve Türkçülük ideolojileriyle güçlü bağlar kurmuş Moiz Kohen'in, bilinen adıyla Munis Tekinalp'in yaşamını merkeze aldı. Ardından *Suat Derviş: Efsane Bir Kadın ve Dönemi* (Remzi Kitabevi, 2008) geldi. Bu çalışmada Suat Derviş'i sınıf, siyaset, kadınlık ve yazarlık gerilimlerini aynı bedende taşıyan, çok katmanlı bir figür olarak ele aldı. Kitap Bulgarca ve Arapçaya çevrildi.

Bu arada Ayşe Kulin, Alev Alatlı ve Nurşen Mazıcı ile ortak bir çalışmaya imza attı: *Yalnız Değilsin* (Destek Yayınları, 2009). Bu kadınları birleştiren ortak payda, Türkiye'ye duydukları derin bağıdır.

Liz Behmoaras'ın romana geçişi, yine tarihsel bir dönemi arka plana aldığı *Sevmenin Zamanı* (Doğan Kitap, 2011) ile oldu. Bu kitabı Rusçaya ve Macarcaya çevrildi. Ardından *Sen Bir Başka Gittin* (Doğan Kitap, 2015), *Alman Subayın Evi* (Doğan Kitap, 2017), *Lale Pudding Shop* (Doğan Kitap, 2020) ve *Köpük* (İthaki Yayınları, 2023) yayımlandı. Söyleşi ve biyografi kitaplarında olduğu gibi romanlarında da kimlik, aidiyet ve hafıza sorunlarına odaklanmayı sürdürdü.

Liz Behmoaras, son kitabı *Küçük Dev Kadın Azra* (Kırmızı Kedi, 2024) yayımlandıktan kısa bir süre sonra, 14 Şubat 2025'te aramızdan ayrıldı.

Doğan Kitap olarak, yazarın uzun süredir baskısı bulunmayan ilk kitaplarını da kapsayan külliyatını okurla buluşturmaktan mutluyuz. Zaman içinde erişimi zorlaşmış bu metinlerin bugün hâlâ güncelliğini ve düşünsel önemini koruduğuna inanıyoruz. Bu külliyat, Liz Behmoaras'ın metinlerinin farklı dönemlerde yeni anlamlar üretebildiğine ve okurla yeni karşılaşmalara açık olduğuna duyulan inançla hazırlandı. Çünkü bu metinlerde hatırlama, yüzleşme ve birlikte yaşama soruları her okumada yeniden karşılık buluyor.

Sevgili Liz Behmoaras'ı, üretkenliği kadar nezaketi, dinmek bilmeyen merakı ve araştırma tutkusuyla da hatırlayacağız.

Anısına saygıyla...

Doğan Kitap

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Anneanneme...

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Büyükada ve hayaletler

Nerden çıktı acaba, arka planını, çocukluğumun ve gençliğimin geçtiği Büyükada'nın oluşturacağı bir roman yazma fikri? Belki de bir yazarın hatıralara her daim aç olmasından, yazdığı kitabın sayfalarında onlara yeniden ve farklı şekilde hayat verme isteğindedir. Yazar için en önemli hammadde-lerden biridir hatıralar.

Ancak onlar bir roman oluşturmak için yeterli değildir. Bir romana başka bir tetikleyici unsur gerekir...

Ve gün geldi bu tetikleyici unsuru bir gazetenin, "İstanbul'un Perili Köşkleri" başlıklı haberinde buldum. Büyükada'daki "Alman Subayın Evi" diye anılan, içinde hayaletler dolaştığına inanılan bir evden, daha doğrusu bir harabeden de söz ediliyordu haberde.

Hayaletlere inanırım. Onlar bizim belleğimizin parazitleridir. Bazen etrafımızdaki dünyadan çıkagelirler, bazen de ta içimizin derinliklerinden. Onları afsunla, duayla ya da herhangi başka bir yöntemle başımızdan savıp uzaklaştırabilmek çok zordur, bazen de hiç mümkün olmaz! Hele bu hayaletler büyük acıların yaşanmış olduğu mekânlarda dolaşanlardansa...

Haberi okuduktan sonra, Büyükada'nın tarihini anlatan kitaplar edinip onları gözden geçirdim; defalarca da adaya gidip çarşıdaki kahvede oturan yaşlıları sorguya çektim.

Acaba o ev hakkında bir şeyler bilen ya da duymuş olan var mıydı?

Bana tek söyleyebildikleri, Osmanlı ordusunda görev almış bir Alman subayın, Birinci Dünya Savaşı sırasında orada yaşamış olduğuydu.

Peki, asırlar boyunca sürgünlerin, kaçakların, bazen de suçluların adası diye bilinen Büyükada'daki o evde niçin oturmuştu o subay? Ne kadar süre kalmıştı? Neden oraya şimdi perili deniliyordu? Acaba, içinde hangi hikâyeleri barındırmış, hangi acılarla sarsılmıştı?

Bu sorulara hiç kimse yanıt verememişti.

Alman Subayın Evi, o evde ve civarında bir zamanlar sesleri yankılanmış, o eve gölgelerini bırakmış olan ölüleri bir roman süresi boyunca diriltmek için yazıldı.

Zaten roman yazmak, biraz da boş bir eve gelecek olan hayaletlerin yolunu gözlemek değil midir?

Liz Behmoaras

Elsa

*Ruhumu geçmişin hicramı sarar
Doğanlar ölür ölen dirilir*

*Anladım hayatmış mazinin adı
Yıllara karışan her şey ses verir*

Nâzım Hikmet Ran

Ağustos 1964, Büyükada

Her yıl, Ağustos ayının sonlarına doğru Büyükada'ya geldiğimde ruhum daralır, içim sıkılır. Üstüme ağır bir kasvet çöker. Uzunca bir zaman, bu sıkıntımın sebebinin yazın bitişi olduğunu zannettim. Oysa yaz bitse de biz Yahudilerin yeni bir yılı başlar aynı dönemde, Roş Aşana Bayramı kutlanır. Doğrusu, ben çoktan beri dindar olmayı bıraktım, ama yine de ailecek toplanırız o bayramda. Ailemizden kim kaldıysa...

Hepimiz şık giyinir, süslü bir aile sofrasına oturup mutlaka balık ve değişik tatlılar yeriz. Yeni yılın başlangıcı, sanki yazın son bulmasının hüznünü dağıtır. Bir on gün sonra da Yom Kippur, yani oruç günü başlar. Tuhaftır, ama oruç tutmayı asla aksatmam. Bir nevi, nasıl desem, dini değil de batıl inançtır bu benim için.

İtiraf etmeliyim ki, yemek yemeye meraklıyım. Dolayısıyla, yirmi yedi saat kadar aç susuz kalmak, bir kahve ya da çay içmemek veya bir bisküvi kırıntısı yiyememek, bana çok zor gelir. Başım tutar fena halde, ağrıdan kıvranırm; *şofar*¹ sesi duyulur da yemek saati nihayet gelince, mide bulantısından, geleneksel zeytinyağına ve tuza banmış ekmek lokmalarını yiyemem, sütlü kahvemi içmem. Bana orucu bozmaya gelen görümceler, sanki biraz küçümseyerek bakarlar, “Aman bu kadın da hiçbir şeyi doğru dürüst beceremez” diye düşünür gibi bir halleri vardır. Yoksa bana mı öyle gelir? Kim bilir! İnsan, birileri hakkında edindiği ilk izlenimden kolay kolay kurtulamaz. Birilerinin karşısında ilk tanışta duyduğu ezikliği gideremez. O eziklik içinde bir yerlerde her an hortlamaya hazır, gizlenir durur.

Kim bilir, belki de oruç günü yaklaştığındandır, içimi burkan o sıkıntı ve kaygı...

Ama hayır, artık biliyorum, aslında yıllar boyu hep bildim de bilmezlikten geldim, iç sıkıntımın oruç tutmaya değil de başka bir sebebe bağlı olduğunu.

Ağustos sonundadır ki yarım asır önce, ortalığı ateşe veren o ilk kibrit çakılmış, her şey olanca kudretiyle başlamıştır ve bir yıl kadar sonra, yine ağustosun sonundadır ki her şey sonlanmıştır.

“O” evde ya da “o” evin civarında...

Ada halkı, özellikle de yaşlı kesim, ona bir ad taktı: Alman Subayın Evi. Şimdilerde, hakkında perili ya da hayaletli olduğu söylentileri dolaşüyor. Geceleri bazen o evden genç bir kadının inleme ve de bir bebeğin ağlama sesleri duyulduğunu, camsız penceresinde yeşil üniformalı bir erkek görüntüsü

1. Musevilikte Roş Aşana ve Yom Kippur bayramlarında çalınan koç veya keçiboyunzundan yapılmış bir boru.

belirdiğini iddia edenler bile var... Hasbelkader, konu benim önümde açılırsa, omuz silkip gülüyorum. “Yok, canım” diyorum, “nerden çıkarttınız bu saçmalıkları? Hikâyeyi bir de benden dinleyin. Genç bir kızdım o zamanlar, şimdiki gibi yazlarımı adada geçirirdim ve olup bitenleri gayet iyi hatırlıyorum. Ev, önceleri bir Ermeni’ye aitti. Sonra, savaş başlayınca Alman Genelkurmayı, askerleri için şifa yurdu olarak kullanmak üzere orayı satın almıştı. Yaralı olan bir ya da birkaç subay, bu evde kısa bir süreliğine ikamet edip dinlenmiş, iyileşince de cepheye dönmüşlerdi. Ev ise bir daha alıcı bulamamış, boş kalmıştı. Hepsi bundan ibaret! Savaş döneminde her yaralı subayın bir ara oturmuş olduğu ev ‘perili’ olsaydı, İstanbul’da oturulacak ev kalmaz, hayaletten de geçilmezdi.”

Bu, başkalarına söylediklerim... Gerçekten hatırladıklarım ise tabii ki çok farklı.

Geçenlerde beni hangi şeytan dürttüyse, rüzgârlı bir günbatımında, faytona binip yıllardır uğramadığım o eve gittim. Nedense onu bir daha görmek istiyordum. Hemen o gün! Faytonu Aya Yorgi’de, yolun ikiye ayrıldığı noktada durdurdum, yetimhaneye çıkan o bildik patikadan gittim. Koruluğun içinden yukarı, eskisi gibi hızla değilse de hâlâ çevik adımlarla çıktım. Yaklaşık on dakikalık bir yürüyüşten sonra, karşıma eski Rum yetimhanesi çıktı. Ahşaptan devasa bir Ortaçağ şatosunu andıran o heyula gibi terk edilmiş binayı sağıma alıp önümde uzanan yolu takip ettim. Nihayet karşıma parmaklık çıktı, parmaklığın ortasındaki kapıyı itince de o! Alman Subayın Evi... Gri bulutlarla yüklü gökyüzünün altında, yaşlı ağaçlarla kaplı büyük bahçenin ortasında, hâlâ ayakta duran, ama yürek burkan bir terk edilmiş içindeki o ahşap ev.

Adanın bazı yıllar yaman geçen kışları, pervazlarının bir-birlerinden ayrılıp dağılmalarına sebep olmuştu. Boydan boya çatlamış ve ısırganotları yüzünden basamakları kullanılmaz olmuş taş veranda, cephenin önünde yıkım ve ölümün eşiği gibi duruyordu. Camlar çoktan kırılmış, pervazları örümcek ağları kaplamıştı; odaların boşluğunu ve karanlığını sergileyen çıplak pencereler ise, ruhu uçup gitmiş bir vücudun açık kalmış gözlerini andırıyordu. Bahçe de perişan haldeydi. Eski çiçeklik, otların fışkırmasıyla tanınmaz hale gelmiş, yollar arsız bitkiler tarafından adeta yutulup yok olmuştu. Asırlık ağaçlar esen poyrazın iniltisiyle sarsılıyordu; gölgelerinde, yabancı bitki örtüsüyle kaplı, terk edilmiş bir mezarlığa dönüşmüştü o bahçe...

Evet, tam bir mezarlığa!

Uzunca bir süre orada öylece durup düşündüm...

Malum söylentilerin günümüze kadar yayılmasında, bu içler acısı görüntünün elbette payı vardı, ama bunların tek sebebi bu olamazdı.

Diğerleri ne olabilirdi?

Acaba, yıllar önce, subayın bu evde oturduğunu bilenler, “onları” adanın muhtelif yerlerinde birlikte görünce, dedikodu mu yapmışlardı? Yoksa o esrarengiz Pakize Ebe mi birilerine bir şeyler anlatmıştı? Ya da Despina mı gevezelik etmişti? Sağ olsun, gevezedir biraz bizim Despina! O dedikodular ile ebenin ve Despina’nın anlattıkları birleşip kuşaktan kuşağa mı aktarılmıştı? Belki de Saadet Kalfa’ydı, kim bilir kime konuşmuş olan ya da en çaresiz anındayken, bizzat Leman!

Zihnimde üşüşen bu sorular da niceleri gibi cevapsız kalmaya mahkûmdu.

Ansızın üşüdüğümü hissetim. Bulutlar gittikçe sıklaşıyor,

koyulaşiyor, rüzgâr daha da kuvvetli esmeye başlıyordu. San-ki birazdan, tıpkı o günkü gibi bir fırtına kopacak ve gökyü-zü eski zamanlara gözyaşı akıtacaktı. Elimdeki ceketini omuz-larıma atıp bahçeden çıktım. Anılarımdan sıyrılma ve evime dönme zamanı gelmişti. Bir zamanlar Leman'la kullandığımız kestirme yoldan...

Ne diyorduk! Evet, bulunduğumuz 1964 yılında, yine Ağustos'un sonuna doğru yaklaşıyoruz; içimde yine sıkıntı, yine kasvet var ve pencereden yarım asırlık komşularımın temelli gidişlerini seyrediyorum. Atina'ya göç ediyorlar. Bir zamanlar, Türkiye ve Yunanistan başbakanları İsmet İnönü ve Elefterios Venizelos arasında imzalanan antlaşmanın şartları-na rağmen gidiyorlar.

1955'teydi galiba, Kıbrıs sorunu yeniden patlak vermişti. Menderes'in Yunan hükümetine verdiği "Kıbrıs Türk'tür" ce-vabının, bütün gazetelerin manşetinde, koca koca puntolarla yer aldığını hatırlıyorum. Kıbrıs sorunuyla birlikte, İstanbullu Rumlar gazetelerin ve halkın nefretine hedef olmuşlardı. Oku-yorduk ha bire! Yok, Kıbrıslı Rumlara para yardımında bulu-nuyorlarmış, yok efendim faaliyetlerine destek oluyorlarmış... Bu yazılanlar doğru muydu acaba? Ne bileyim ben? Herhalde öyleydi. Hatta evet, hatta kesin öyleydi.

Hem benzer hikâyeleri çok daha önce, ta Birinci Dünya Savaşı döneminde, en başından beri düşman safında olan ve sonra fiilen düşman olup topraklarımıza saldıran Yunanistan hakkında da duymuştuk. Yunan ordusu İzmir'e girdiğin-de, Rumların coşkusunu benim yaşımda olup da hatırlama-yan var mı? Yani diyeceğim o ki, Rumlar hep olaylara başka bir gözle bakıp, onlara Türklere başka adlar koymuşlar-

dır. Mesela Despina'dan biliyorum, 1453 tarihi bizim için "İstanbul'un fethi" ise, onlar için "Konstantinopolis'in düşüşüdür" ya da "elden gitmesidir"; bizim "İstiklal Savaşı" dediğimiz, onlar için "Küçük Asya felaketidir" ve gündelik lisanda, İstanbul'dan bahsederken hâlâ "Poli" derler. "Şehir" yani... "Tek ve benzersiz şehir" der gibi, önemini vurgulamak istercesine.

6-7 Eylül olaylarından bir yıl kadar evveldi galiba, İstanbul Belediyesi, "İsviçre Migros"a benzer bir organizasyon kurmuştu. Bizim eve ara sıra dikişe gelen, İmrozlu cahil Rum kızı, üstünde kocaman harflerle, "Migros Türk" yazılı kamyonlardan birini ilk defa gördüğünde, "Önce İmroz'u almışlardı, sonra Kıbrıs'ı, şimdi de Migros'a göz dikmişler... Bu Türkler bütün adalarımızı sırayla alacaklar!" diye kızgınlıkla söylenmiş ve bizleri çok güldürmüştü.

Neyse, sonunda olan oldu, antlaşmanın iptali bahane edildi ve Yunan uyruklu Rumların sınır dışı edilmesine karar verildi.

Yunan uyruklular giderken, Türk uyruklu akrabalarını geride bırakacak değiller ya! Ailecek gidiyorlar bir süreden beri, alalacele mallarını mülklerini satıp ya da satmaya çalışıp...

Böylece İstanbul'un fethinin 500. yıldönümünde alınan, tek bir Rum'suz İstanbul kararı, biraz gecikmiş olsa da hakikat olacak.

Komşularımın gidişi başka ama! Bunca yıldan beri karşımalar. Nizam Caddesi'nin denize bakan tarafında... Despina, kocası Tasos, kızı, oğulları, damadı, gelinleri, torunları, bunların hemen hepsi giderken mazimin bir parçasını da götürüyorlar beraberlerinde.

Hele, az önce benimle gözyaşları içinde vedalaşmaya gelen Despina! Yıllar önce, adanın tepesindeki o evde gerçekten olup

Birde doğdum, ikide büyüdüm, üçte âşık oldum... Sonra...

Sonrası bambaşka yazılabilirdi, hikâye mutlu sonla bitebilirdi. Ancak Birinci Dünya Savaşı yıllarında mutluluk herkese çok uzak ve kırılğan bir ihtimaldi...

Yanmış şehirlerin, yoksulluğun ve korkunun hüküm sürdüğü o zamanlardan geriye, yankısı hâlâ dinmeyen bir aşk kaldı. Ve o aşkın izleri, Büyükada'daki terk edilmiş bir evde yaşamaya devam etti.

Leman, Elsa ve Despina... Aynı okulda okumuş, aynı duygularla büyümüş üç genç kadın. Hayat onları bir araya getirmişti; peki savaş onları birbirinden koparacak mıydı? Dostlukları, bağlılıkları ve kalplerinde filizlenen aşklar, dönemin sert gerçekleri karşısında ayakta kalabilecek miydi?

Geçmiş anlatmakla yetinmeyen, yazdıklarıyla bugüne de sızmayı başaran Liz Behmoaras, her zaman olduğu gibi kişisel hafıza ile kurgusal olanı bu romanında da ustaca harmanlıyor.

Alman Subayın Evi; yarım kalmış bir aşkın, kırılğan bir dostluğun, imkânsız bir yakınlığın ve yıllara yayılan bir kefaretin hikâyesi.

Hatırlamanın ağırlığı ile unutmanın imkânsızlığı arasında salınan sarsıcı bir roman.

